

יט בכסלו תשע"ג
3 בדצמבר 2012

לכבוד

מר בנימין נתניהו

ראש הממשלה ויו"ר מפלגת הליכוד

שלום רב,

הנדון: בחירות בסימן צדק חברתי – סוגיות מים, רווחה וטיפול במובטלים

אנו פונים אליכם בזאת בבקשה כי לקראת הבחירות המתקרבות תתחייבו למדיניות ממשלתית המקדמת צדק חברתי אמיתי. בגדרו של מסמך זה אנו קוראים לכם להתחייב לפעול לקדם את המטרות הבאות בשלושה שירותי ליבה:

משק המים - הורדת תעריפי המים הגבוהים; הנהגת הנחות במחירי המים לנזקקים לקצבאות קיום בסיסיות ולבעלי צרכים מיוחדים, כגון חולים ובעלי מוגבלויות; וקביעת איסור לנתק ממים אוכלוסיות שידן אינה משגת לשלם את מחירי המים הגבוהים.

שירות התעסוקה - הגדלה משמעותית של התקצוב הממשלתי לטיפול בדורשי העבודה, כך שינתן לכל דורש עבודה שירות הולם ואפקטיבי בשירות התעסוקה, כולל הכשרה מקצועית רלוונטית לעולם העבודה למי שזקוק לכך.

שירותי הרווחה – שיפור משמעותי של שירותי הרווחה ועדכון שיעורי קצבת הבטחת הכנסה ודמי האבטחה, כך שכל הנזקקים להן יוכלו להתקיים בכבוד.

פתח דבר

בראשית הדברים נציין, כי לביסוסם של שירותים אלה, כידוע, חלק בלתי נפרד מההגנה על הזכות הבסיסית של אזרחי מדינת ישראל לקיום בכבוד ולרמת חיים נאותה. מפאת קוצר היריעה, נבקש לפרוס אך מקצת מהרעות החולות שבגינן מתקשים רבים לממש את זכותם למים, לתעסוקה ולרווחה. אנו פונים אליכם בזאת בבקשה כי תעלו על סדר היום הציבורי ותפעלו – במהלך מערכת הבחירות הקרובה, וכמובן לאחריה – להסדרת הכשלים הקיימים במימושן של זכויות החברתיות במדינת ישראל.

1. הזכות למים: הזכות למים בישראל 2012 – מזכות יסוד לזכות צריכה

א. **השינויים במשק המים**: בשנים האחרונות, נערכו שינויים משמעותיים במשק המים: רפורמה מרחיקת לכת הביאה לעלייה חדה במחירי המים, ותפעול מערכות המים ואספקתם הועברו לתאגידי המים, כולל הסמכות לנתק מאספקת מים. כידוע הזכות למים הינה זכות בסיסית ויסודית, הנגזרת מהזכות לחיים, מהזכות לכבוד, מהזכות

לבריאות ומעקרון השוויון. אין חולק בדבר הקשר המובהק שבין בריאות וחיים ברמה נאותה לבין אספקה סדירה של מים נקיים. ללא מים אין חיים, וכאשר איכות המים או כמותם נמוכה, לא ניתן לקיים חיים בריאים.

ב. הורדת תעריפי המים והביוב: החל משנת 2010, הופסק בבת אחת ובאופן מוחלט סבסוד תעריפי המים ומחירים נקבע בהתאם לעלותם הריאלית. מאז עלו תעריפי המים לצרכן הביתי בכ-30%. התוצאה היא שהציבור בישראל משלם כיום מחירים גבוהים מדי עבור מים. כעולה מפרסומים שונים, עוד בטרם יתכנס מושבה הראשון של הכנסת, אף צפויה עלייה נוספת במחירים. דאגה כנה למימושה של הזכות למים מחייבת מאבק בגחמות הפיננסיות המכתיבות את מחירי המים. **אנו קוראים לכם להתחייב לקדם רפורמה מחודשת של מחירי המים כדי להחזירם לעלויות השוות לכל נפש, כולל הפניית הסבסוד הממשלתי למשק המים להורדת העלויות ולא למטרות אחרות, כפי שנעשה כיום.**

ג. הנחות במחירי מים: נוכח העלייה הדרמטית במחירי המים, ישנו כיום צורך אקוטי בהנחות לאוכלוסיות חסרות אמצעים, בהם מי שמקבלים קצבאות קיום וכן בעלי צרכים מיוחדים. לאחרונה, נתקבל תיקון לפקודת מס הכנסה, שבגדרו מוקנית לשר האוצר סמכות לקבוע אמות מידה לפיהן יקבלו נכים תשלום מופחת בעד שירותי המים והביוב. מהלך זה אמנם מבורך, אולם היקפו מוגבל מראש לאוכלוסיית הנכים (וגם בגדרו קיימים חסמים תקציביים משמעותיים). **אנו קוראים לכם להתחייב לפעול לקביעת הנחות במחירי המים לאוכלוסיות הזקוקות לכך, בהן אזרחים הנזקקים לקצבאות קיום בסיסיות, ובעלי צרכים מיוחדים, כגון חולים ובעלי מוגבלויות.**

ד. מדיניות הסדרת החובות והניתוקים של תאגידי המים: הפרטת משק המים בישראל הובילה לכך כי הסמכות לגביית חובות ולניתוק בתי אב מאספקת מים, הועברה מהרשויות המקומיות לתאגידי המים והביוב. כיום אלה – לעיתים באמצעות חברות פרטיות – אמונים על ניתוקם של בתי אב מאספקת המים. בפועל, הדבר נעשה ללא בדיקה על אודות מצבו הכלכלי של הצרכן החייב וללא התחשבות במצבו הסוציאלי. על כן, יש הכרח לפעול לשינוי המצב, שבמסגרתו משק המים בישראל מתנהל כ"מערב פרוע", כאשר בתי אב רבים מנותקים מאספקת המים – בהיעדר כללים ברורים וללא פיקוח ציבורי נאות – אך משום שידם אינם משגת. **אנו קוראים לכם להתחייב לפעול להנהגת איסור לנתק ממים אוכלוסיות שידן אינה משגת לשלם את מחירי המים הגבוהים.**

2. שירות התעסוקה: גוף ממלכתי בהזנחה - שירותים חלקיים לציבור דורשי העבודה בישראל

ה. הקיצוץ התקציבי: שירות התעסוקה הוא גוף ציבורי שהוקם במטרה לסייע למובטלים להשיג עבודה, להפנות עובדים לדורשיהם ולספק למובטלים הכשרה והסבה מקצועית. אלא, כי במהלך תקופה לא קצרה, קוצץ תקציב שירות התעסוקה וכורסמו סמכויותיו, עד כי הלכה למעשה, אין באפשרותו לספק את מכלול השירותים שעליהם הוא מופקד. בין מכלול הנתונים המצביעים כיצד הפיחות התקציבי אינן יכולתו של שירות

התעסוקה לבצע את תפקידו, נציין אך את הנתון הבא: בעוד שהקיצוץ התקציבי בין השנים 1995-2011 עמד על יותר מ-50% מתקציב שירות התעסוקה, הרי מספר דורשי העבודה באותן שנים גדל ביחס דומה. ייבוש תקציבי זה נראה כמדיניות מכוונת, במיוחד לאור השיעור הגבוה של הקיצוצים ולאור ההפרטה המקבילה של סמכויות השירות למרכזי הכוון תעסוקתיים המוקמים באמצעות גורמים פרטיים במקומות שונים ולאוכלוסיית יעד מגוונת. התוצאה היא ששירות התעסוקה מספק שירותים חלקיים ולקויים מאוד לציבור דורשי העבודה במדינת ישראל. גם קיומם של מרכזי ההכוון החדשים אינו מפצה על כך. משכך, נפגעות באופן ישיר ובוטה בזכויותיהם החוקתיות של דורשי העבודה בישראל, ובכלל זה: הזכות לאופק תעסוקתי, הזכות לעבודה, הזכות לשוויון והזכות לקיום בכבוד.

1. ההשקעה המועטה יחסית למדינות המערב: נוסף בעניין זה, כי מצבנו בתחום המדיניות התעסוקתית נמוך מהמקובל ברוב מדינות ה-OECD, כעולה ממחקרים המתפרסמים מעת לעת. כך, בין היתר, לפי דו"ח של ארגון ה-OECD, תקציב שירות התעסוקה בשנת 2008 היווה רק 0.02% מהתמ"ג, וזאת בהשוואה לממוצע של 0.4% מהתמ"ג במדינות ה-OECD. במילים אחרות, באופן יחסי, על כל שקל שמוקצה לשירות בישראל מוקצים במדינות ה-OECD עשרים שקלים. כן נציין, כי יחס דורשי עבודה שעניינם מונח על שולחנו של פקיד השמה בישראל גבוה הרבה יותר מהמקובל בארצות ה-OECD

2. הפגיעה בדורשי העבודה: התקצוב הנמוך מביא למחסור חמור בכוח אדם בשירות התעסוקה, וכתוצאה מכך – אי יכולת להעניק שירות מלא ואיכותי לכל דורש עבודה הפונה לשירות התעסוקה לשם קבלת סיוע; כמו כן, ישנו מחסור חמור בשירותים תומכי השמה, המתבטא בכך שלמעלה מ-90% מכלל דורשי העבודה אינם מקבלים ייעוץ תעסוקתי, מבחני אבחון ומיון, סדנאות למציאת עבודה, הכשרות מקצועיות וכיו"ב. אנו קוראים לכם להשמיע את קולם של דורשי עבודה הרבים במדינת ישראל, אשר קולם נעדר מהשיח. **לשם כך, אנו מבקשים מכם להתחייב לפעול להגדלה משמעותית של התקצוב הממשלתי לטיפול בדורשי העבודה, כך שיוקצו התקציבים הנדרשים לשם מתן שירות הולם ואפקטיבי לכלל דורשי העבודה המתדפקים על דלתו של שירות התעסוקה, וכן יתאפשרו הכשרות מקצועיות מעודכנות, רלוונטיות לעולם העבודה ואפקטיביות לכל דורש עבודה הזקוק לכך.**

3. רווחה וביטחון סוציאלי: פרימתה של רשת הביטחון החברתית

ח. בעשורים האחרונים הונהגה בישראל מדיניות שכיוונה להקטנת אספקת השירותים החברתיים באמצעות צמצומים נרחבים בתקציביהם של משרדי הממשלה ושל המוסדות הציבוריים האמונים על אספקת שירותים אלה. במקביל לכך, תחומים שבעבר נתפסו כמנויים בליבת פועלם של גופים ממלכתיים, עברו תהליכי הפרטה מואצים. מפאת קוצר היריעה, ובעיקר לצערנו, בשל ריבוי הרעות החולות – נבקש לעלות לתשומת לבכם רק שניים מהתחומים שבהם ניכרת הנסיגה בהיקף התחייבותה של המדינה להגן על רשת הביטחון החברתית בישראל: קצבת הבטחת הכנסה ותכנית דמי ביטוח אבטלה.

ט. קצבת הבטחת הכנסה: קצבה זו מהווה רשת ביטחון אחרונה למשפחות שאין להן כל הכנסה ואין ביכולתן לעבוד. ברבות השנים, בעקבות שורה של קיצוצים תקציביים, הפכה קצבה זו לנמוכה מאוד. כך, למשל, משפחה של זוג על שני ילדים מקבלת היום קצבת הבטחת הכנסה חודשית בגובה של 2,804 שקלים בלבד. יחיד מקבל 1,883 שקלים קצבת הבטחת הכנסה לחודש. יצוין, כי בנוסף על ההפחתה בתנאי הזכאות לגמלת הבטחת הכנסה ובגובהה, קוצצו או בוטלו בשנת 2003 גם הטבות הנלוות לה (כגון הנחות בארנונה, בתחבורה הציבורית, באגרת הטלוויזיה. כן בוטלו ההנחות בתשלום עבור ביקורים אצל רופאים וכן הופחת הסיוע בשכר דירה לכלל מקבלי הגמלה). ברי כי במצב דברים זה קצבת הבטחת הכנסה אינה מאפשרת קיום בכבוד או ביטחון תזונתי למשפחות שנתרו ללא כל נכסים או הכנסה אחרת. בהקשר זה יצוין כי מאז שנות ה-70, אז נקבעה לראשונה הקצבה, לא נעשה עיון מחדש בגובה הקצבה והתאמתה, להיפך – נעשו קיצוצים שרירותיים ללא בדיקה מעמיקה של ההשלכות. **אנו קוראים לכם להתחייב לפעול לשיפור משמעותי בתמיכה לאזרחים הנזקקים לקצבת הבטחת הכנסה, ולשם כך להתחייב לפעול להעלאת גובה הקצבה, כמו גם להשבת הטבות הנלוות, כך שכל אדם במדינה יוכל להתקיים בכבוד.**

י. תכנית ביטוח אבטלה: תכנית זו נועדה לספק מענה סביר לפגיעה הפתאומית בהכנסתו של אדם עקב אבטלה, ומבחינה זו יש לה חשיבות הן מבחינת ההתמודדות של הפרט עם ההשלכות מרחיקות הלכת של האבטלה והן ככלי חיוני להמשך תפקודו התקין של שוק העבודה. בעשור האחרון, בעקבות קיצוצים חדים בתקציבי הסיוע למובטלים, הוקשחו תנאי הזכאות לקבלת דמי אבטלה באופן ששולל את ביטוח האבטלה מבלתי מועסקים רבים, וגם גובה דמי האבטלה עצמם הופחת. לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי, ערב הקיצוצים התקציביים הגדולים והחמרת הקריטריונים לקבלת דמי אבטלה ב-2003, קצת פחות ממחצית מכלל הבלתי מועסקים היו זכאים לדמי אבטלה. שנה לאחר הקשחת התנאים, שיעורם ירד לרבע בלבד. ברי כי במצב זה מובטלים רבים נותרים ללא הכנסה שמאפשרת קיום בכבוד בתקופת הביניים עד שובם לעולם העבודה. **אנו קוראים לכם להתחייב לפעול לשינוי המצב הנוהג, כדי שיונהג מנגנון ביטוח סוציאלי איתן במדינת ישראל, שיצור רשת ביטחון והגנה חברתית מלאה לאזרחי המדינה הנקלעים למצוקה כלכלית, בהיעדר עבודה.**

ברוח הדברים האמורים, נודה להתחייבותכם - הן במצע רשימותיכם והן בהמשך בפעולותיכם לאחר הבחירות – לקדם הקצאת משאבים ציבוריים לצורך הפעלתם שירותים חברתיים נאותים, וליצירתה של רשת ביטחון חברתית איתנה.

בברכה,

טלי ניר, עו"ד

מנהלת המחלקה לזכויות חברתיות כלכליות